

Olasz testvéreink: a valdensek és társaik

Nem tudom, van-e még olyan ország a Földön, ahol valamilyen evangéliumi gyülekezet ne működne, de ha tippelni kéne egy ilyenre, alighanem sokan jelölnék meg Olaszországot. Pedig Itáliában is vannak protestáns testvérek, nem is kevesen. Azt persze mindannyian tudjuk, akik rendszeresen olvassuk a Bibliát, hogy a mai olasz földön nagyon hamar megjelent az Evangélium, hiszen már az Apostolok Cselekedetei és a levelek is beszámolnak ottani keresztyén gyülekezetekről. Ez persze többé-kevésbé természetesnek is mondható, hiszen Itália az akkori világhatalom, a Római Birodalom központja volt. Ugyanakkor ebből adódik, hogy az első itáliai keresztyének igen veszélyes helyzetben éltek, tekintve, hogy a római császárok által kiadott üldözési parancsok őket érték el először. Így aztán Itália mind a mai napig számos vértanú emlékét őrzi; az már más kérdés, hogy többnyire „védőszenteket” csináltak belőlük, és haláluk napját az adott városban vagy régióban hatalmas szertartásokkal ünneplik.

Sajnálatos ellentmondás, hogy a hitvallók tömegét adó és hatalmas diakoniai szolgálatot is végző római gyülekezetből indult ki az egyháztörténet egyik legnagyobb tévelygése. A IV. század folyamán a római császárok beszüntették a keresztyének üldözését, és előbb szabad, kevéssel később pedig államvallássá nyilvánították a keresztyénséget. Ez az egyház szempontjából csaknem végzetesnek bizonyult. Mivel bizonyos állami tisztségek és polgári jogok elnyeréséhez keresztyénnek kellett lenni, az V. század elejétől tömegesen léphettek be az egyházba megtéretlen emberek. Az egyháztagság egyre inkább formasággá lett, a pogány népek a felvett „keresztyénség” mellett régi szokásaikat is megtarthatták (esetleg némi változtatásokkal pl. a pogány istenekből „védőszentek” lettek). Az egyházi hatalom teljesen összefonódott a világgal, a lelkipásztorokból pedig különleges szellemi hatalommal felruházott, Isten és emberek között közbenjáró papok lettek. A Biblia ismerete még a klérus körében is elhalványult, azt pedig mindezek fényében könnyű elképzelni, hogy a nép milyen tanítást kaphatott...

Mivel azonban Isten megígérte, hogy népét mindig megtartja az igaz hitben, sokan voltak, akik felismerték, hogy az egyházat meg kell reformálni, vagyis vissza kell állítani az igaz evangéliumi tanítást a gyülekezetekben. A középkori reformkísérletek két csoportba oszthatók. Egy részük az intézményes (római) egyházon belül maradt, legtöbbször egy-egy új szerzetesrend alapításához kötődve. Ezek ugyan átmenetileg szembekerültek a pápai hatalommal és a korrump egyházi hierarchiával, később azonban betagozódtak – így nemegyszer megtörtént, hogy az egyik pápa által csaknem kiátkozott szerzetesrend-alapítót valamelyik utóda szentté avatta. A reformerek másik csoportja inkább vállalta az egyházból való kiközösítést (ami gyakorlatilag egyet jelentett a halálos ítélettel), de nem engedett a megtalált evangéliumi igazságokból. Így ezek a főként világi hívők közül alakult csoportok a reformáció előfutárainak tekinthetők, bár sok szempontból nem voltak képesek túllépni a hivatalos középkori teológián.

Az olasz egyház szempontjából a legjelentősebb előreformátori csoport a valdenseké volt, akik egyes vélemények szerint már az V-VI. századtól őrizgették az evangéliumi hitet az Alpok megközelíthetetlen völgyeiben. Maga a valdens mozgalom Peter Waldo lyoni kereskedőről kapta a nevét, aki 1170 körül jutott hitre. Ezután minden

vagyonát eladta, és társaival a környékbeli falvakban hirdetni kezdték az Evangéliumot. Mivel tanításukban nagy hangsúlyt helyeztek az evangéliumi szegénység eszméjére, szembekerültek Rómával. Idővel a Biblia egyes részeit is lefordították (300 évvel Luther előtt!), hogy a nép nyelvén taníthassanak. Természetesen a hivatalos egyház ezt sem nézte jó szemmel, ám hiába volt az üldözés, a mozgalmat nem sikerült elfojtani. A valdensok által hirdetett Evangélium eljutott Svájcba, Piemontba, Lombardiába és a mai Németország déli területeire is.

Az itáliai valdens keresztyénségre természetesen jelentős hatással volt a reformáció. Mivel a reformátorok Svájcban és a Német-Római Császárságban ki tudták harcolni a szabad vallásgyakorlás jogát, szinte magától értetődött, hogy az üldözött valdensok szabad protestáns testvéreikhez fordultak segítségért. Ebből következőleg megismerték, és jelentős részben magukévá is tették a svájci reformáció tanait, azaz Kálvin, Bullinger és Zwingli teológiáját. A mai Olasz Valdens Egyház (Chiesa Evangelica Valdese) által használt, 1655-ből származó hitvallás református szemmel is könnyedén elfogadható.

A valdensok számára a vallásszabadságot csak a XIX. század második fele hozta el, a polgári forradalmak eredményeként. Olasz testvéreink tevékeny szerepet játszottak a szétagolt Itália egyesítésében, ott álltak a modern Olaszország bölcsőjénél. Római teológiai akadémiájuk (mely 1922-ig Firenzében működött) idén ünnepli fennállása 150. évfordulóját. Az igaz hit terjesztése mellett jelentős diakoniai és oktatási tevékenységet folytatnak, számos iskolát, kórházat és szociális intézményt tartanak fenn.

Az országegyesítés (olasz nevén: Il Risorgimento) idején más keresztyén felekezetek is megvetették a lábukat Itáliában. Mind a mai napig jónéhány metodista, baptista és anglikán misszió működik olasz földön, szoros ökumenikus együttműködésben egymással és a valdensekkel – az olasz metodista és valdens egyházak pl. 1975 óta szervezetileg is egységben vannak. A legnagyobb olasz protestáns gyülekezetek Rómában, Firenzében és Torinoban találhatóak. A toszkán fővárosban, ahol pár héttel ezelőtt magam is megfordultam, két metodista-valdens és egy baptista gyülekezet tevékenykedik, közösen még egy kis könyvesboltot is fenntartanak. De van protestáns idősök otthona és egy nagy ifjúsági központ is, amely számos konferenciának ad otthont. A reneszánsz Itália egyik legfontosabb városában a rengeteg látnivaló mellett mindenképpen érdemes felkeresni a Via Manzoni 21. szám alatt található valdens központot, vagy a könyvesboltot a Borgo Ognissanti 14-ben. E helyeken magyar protestánsként garantáltan szívélyes testvéri fogadtatásban lesz részünk.

Írta Király Gábor